

Plastové DOBROdružství: Proč a jak se držet v kruhu

Obecné informace k tématu

Jaké by to bylo, kdyby plastové obaly neexistovaly?

Představte si, jaké by to bylo bez plastových obalů. Nebylo by možné pořídit si nápoj v plastové lahvi, rovněž bychom si nemohli koupit do plastových fólií, krabiček, lahvíček, kelímků či sáčků zabalené potraviny, jako například těstoviny, rýži, maso a uzeniny, mléčné výrobky, sladkosti nebo kosmetické, hygienické a čisticí prostředky. Co myslíte, dokázali bychom se bez všech těchto obalů obejít? Ruku na srdce – přiznejme si, že dnes už jen těžko. Bez ohledu na to, že je správné spotřebu obalů, a to nejen plastových, snižovat, vyřadit je zcela z našeho života v současné době nedokážeme. Je to dáno tím, že mají svou nepostradatelnou funkci. Plastové obaly chrání výrobky před zničením, zajišťují hygienu, prodlužují životnost výrobků nebo usnadňují jejich skladování a transport.

Jak využívat plasty odpovědně?

Odpovědnost k přírodě nám však velí přemýšlet nad naší spotřebou, zbytečně neplýtvat a posuzovat dopady jednotlivých obalů na životní prostředí s ohledem na celý jejich životní cyklus. Měli bychom se snažit věci používat opakovaně a až když budou opravdu na konci své životnosti, je důležité je správně vytrít a předat k recyklaci tak, aby materiály z nich mohly být znovu použity na výrobu nových produktů. To je klíč k rozumnému způsobu života, snižování spotřeby surovin a uhlíkové a vodní stopy.

Plast, papír, kov, nápojové kartony – čemu dát přednost?

Možná si na předchozí otázku odpovíte – k čemu plasty, když jako obalový materiál můžeme použít papír, sklo, kov, nápojové kartony, ale také textil nebo dřevo. Každý z těchto obalových materiálů má své výhody, ale i nevýhody. Vždy záleží na souvislostech, které se zdaleka netýkají jen třídění a recyklace. Tyto souvislosti nám pomáhá rozkrýt metoda zvaná LCA. Pojďme se na ni podívat blíže.

Co nám říkají LCA studie?

Zkratka LCA vychází z anglického názvu Life Cycle Assessment a běžně se používá i v českém prostředí. Touto analytickou metodou hodnocení environmentálních dopadů obecně lidských produktů posuzujeme celý životní cyklus konkrétního výrobku, služby či technologie. U konkrétního výrobku hodnotíme dopady na životní prostředí od získání surovin potřebných pro jeho výrobu přes samotnou výrobu, přepravu, skladování, použití konečným spotřebitelem a nesmíme zapomenout ani na to, jak s daným výrobkem nakládáme po ukončení jeho životnosti. S tím vším jsou spojené energetické a materiálové toky. Může se jednat např. o spotřebu vody, škodlivé emise skleníkových plynů do ovzduší, znečištění vody a půdy. Důraz na celý životní cyklus výrobku, včetně ekodesignu – kdy už ve fázi návrhu obalu zohledňujeme hledisko ochrany životního prostředí –, je základem cirkulární ekonomiky. Ta je v současnosti považována za hlavní strategii pro snižování nadměrného využívání zdrojů.

Správně provedená LCA poskytne výrobcům informace, které jim pomohou zlepšit design, výrobu, logistiku či zpracování tak, aby jejich produkty byly ohleduplnější k životnímu prostředí. A o to jde především.

Plastové obaly si z hlediska udržitelnosti nevedou vůbec špatně

Když se mluví o plastech ve vztahu k životnímu prostředí, většinou nečekáme nic pozitivního. A to je k plastům nespravedlivé. Plasty lze považovat za jeden z největších vynálezů novodobých dějin, a pokud s nimi budeme umět dobře zacházet, mohou nám pomoci na cestě k udržitelnému životu. Přinášíme několik argumentů:

- Díky svým unikátním vlastnostem (mechanická a chemická odolnost, nízká tepelná vodivost, dobrá tvarovatelnost apod.) je plast využitelný napříč obory.
- Vyrábí se z ropy, která je relativně dobře dostupná. Na rozdíl třeba od bauxitu (hliníkové obaly).
- Plastové obaly jsou lehké, snižují hmotnost výrobků, a tím emise skleníkových plynů z dopravy.
- V podobě obalu prodlužují životnost potravin, a tím snižují plýtvání jídlem (a v konečném důsledku zase snižují emise skleníkových plynů, jejichž hlavním zdrojem je zemědělství sloužící k výrobě potravin). Jsou trvanlivé, a tím znovupoužitelné (viz také trendy re-use nebo upcycling).
- Z hlediska spotřebitele mají řadu praktických vlastností – například mohou být dobře stlačitelné, a tím umožnit aplikaci pomocí tub, ale i lahví na kečupy a jiné omáčky. Mohou být také průhledné, a tím spotřebiteli usnadní vizuální kontrolu obsahu.
- Jsou recyklovatelné – pokud je udržíme v oběhu, mohou nám sloužit opakovaně ve stejné nebo jiné podobě se zachováním kvality a funkce.
- Jsou energeticky využitelné – plastový odpad se stává díky své výhřevnosti palivem pro elektrárny a cementárny nebo alternativním zdrojem energie. Přednost by však mělo mít jeho materiálové využití.

Nic se ale nemá přehánět – i přes výše uvedené bychom se měli snažit o omezování (nejen) plastových obalů. Zvykli jsme si na jejich nadužívání, a to není pro naše životní prostředí dobře.

Důležité je omezovat množství plastového odpadu

Jakkoliv jsou plasty dobrým pomocníkem, z hlediska životního prostředí nás musí zajímat, jak je nakládáno s použitými plasty. Dobrou zprávou v tomto ohledu je, že v Evropské unii a současně i v České republice dochází k omezení používání jednorázových plastů a je kladen důraz na třídění a recyklaci plastů. Tím vším se snižuje množství plastů, které by dříve končily jako nepotřebný odpad. Nejde však jen o legislativní nařízení – my sami jako spotřebitelé bychom měli dávat přednost opakovaně použitelným výrobkům před těmi na jedno použití. To neplatí jen pro plasty, ale i pro další předměty naší spotřeby.

Na cestě k cirkularitě

Pokud mluvíme o tom, že je nezbytné, abychom se jako společnost dokázali adaptovat na klimatickou změnu a zároveň zmírnili její průběh, pak nelze opomenout to, že lidstvo by mělo začít naplňovat principy cirkulární ekonomiky neboli oběhového hospodářství. O co jde? V současné době lidé nadužívají přírodní zdroje a produkují příliš mnoho odpadu. Vyrábíme produkty, spotřebováváme je a pak je vyhodíme, čímž likvidujeme primární přírodní zdroje a zamořujeme naši planetu odpadky. Odborníci tomuto principu říkají lineární ekonomika.

Novým environmentálně šetrnějším přístupem je přechod na cirkulární ekonomiku neboli oběhové hospodářství. Jak už název a obrázek napovídají, vše se točí v kruhu. Všechno má hodnotu a ničím se neplýtvá. Základní myšlenkou je vznik odpadů minimalizovat, a když už odpady vzniknou, tak je přeměnit na zdroje. Inspirací pro lidi mohou být přírodní procesy. V přírodě neexistuje odpad – veškeré suroviny kolují v nekonečných cyklech, bez ztráty na kvalitě. Dobrou zprávou je, že v posledních desetiletích mnohé firmy, státy, obce a města aktivně pracují na uplatňování cirkulární ekonomiky. Principy uzavřeného kruhu se promítají do návrhu výrobku, jeho výroby, distribuce, třídění, recyklace, případně jiného dalšího využití.

Mikroplasty – kde se vzaly a jak můžeme snížit jejich množství?

Mikroplasty jsou plastové kousky, které měří méně než pět milimetrů v průměru. Podle původu je lze rozdělit na primární mikroplasty vznikající používáním určitých produktů, např. z praní syntetických textilií, otěrem pneumatik či přímo vyrobené mikroplasty pro kosmetické přípravky. Zatímco primární mikroplasty vznikají přímo používáním výrobků, sekundární vznikají odlamováním větších plastů. Některé byly vyrobeny malé záměrně, například kosmetické mikrokuličky používané v tamponcích na obličej nebo zubních pastách. Množství spotřebních a

komerčních produktů s přidanými mikroplasty je velké – jsou používány v kosmetice, detergentech, barvách, lécích, plenkách nebo pesticidech.

Nesmíme zapomenout dle původu vzniku na sekundární mikroplasty, které vznikají rozpadem velkých plastových výrobků (tašek, PET lahví atd.), pokud s nimi není po ukončení životnosti řádně nakládáno.

Postupem času tyto drobné částice zaplavují naše prostředí – vodu, půdu i vzduch. Problém mikroplastů spočívá v tom, že jim bude trvat stovky nebo tisíce let, než se rozloží – a mezitím ovlivní naše životní prostředí. Na plážích jsou mikroplasty viditelné jako drobné různobarevné plastové kousky v písku. V oceánech mikroplasty konzumují mořští živočichové. Můžete si být téměř jisti, že pokud si jídelníček zpestříte rybami z moře, pojíte přitom i malé množství mikroplastů.

Jak z toho začarovaného kruhu ven – jak snížit množství mikroplastů, které se dostávají do moří a oceánů? Cestou je snižování spotřeby a cirkulární ekonomika. Protože pokud se plasty uchovávají v materiálovém cyklu, nemohou skončit v přírodě a rozložit se tam na mikroplasty.